

Vlaams
Parlement

ingediend op **1296** (2017-2018) – Nr. 1
11 oktober 2017 (2017-2018)

Voorstel van resolutie

van Elke Van den Brandt, Johan Danen, Ingrid Pira, Elisabeth Meuleman
en Björn Rzoska

betreffende het invoeren
van een gezondheidsdoelstelling
Natuur en Gezondheid

TOELICHTING

Natuur en groen houden fit en gezond. Die stelling wordt steeds sterker ondersteund door kwalitatief epidemiologisch, therapeutisch en psychologisch onderzoek. Uit onderzoek naar de effecten van een groene leefomgeving op de gezondheid blijkt dat mensen die in een groene omgeving wonen, zich niet alleen gezonder voelen, maar ook effectief gezonder zijn: ze gaan minder vaak naar de huisarts, hebben minder last van depressie, diabetes en longaandoeningen, en herstellen gemakkelijker van stress dan mensen die in een omgeving met weinig groen wonen. Tegelijk blijkt dat meer natuur in de buurt, het welbevinden, de woonkwaliteit, de arbeidsproductiviteit en de creativiteit van de mensen verhoogt, terwijl het ziekteverzuim daalt.

De positieve effecten van natuur en groen zijn het grootst op ziekten die momenteel exponentieel toenemen: de niet-overdraagbare, chronische aandoeningen of zogenaamde 'welvaartsziektes'. In een regio als Vlaanderen, waar 25% van de inwoners met overgewicht kampt en 30% van de werknemers stressklachten heeft, kan een goede inplanting van voldoende kwalitatief groen en natuur een belangrijke troef zijn om net die welvaartsziektes aan te pakken. Bovendien heeft de aanwezigheid van natuur en groen in de buurt net een sterker positief effect op de gezondheid van maatschappelijk kwetsbare groepen.

Het is nodig om de inzichten over de positieve relatie tussen enerzijds natuur en groen, en anderzijds onze fysieke en mentale gezondheid te vertalen in het natuurbeleid, ruimtelijkeordeningsbeleid en preventieve gezondheidsbeleid. Want niet alleen de gezondheidszorg, maar ook het algemeen welbevinden en de veiligheid (of de perceptie van veiligheid) zijn gebaat bij een beleid dat rekening houdt met de natuur als gezondheidsverbeteraar.

1. Veranderende leefomgeving

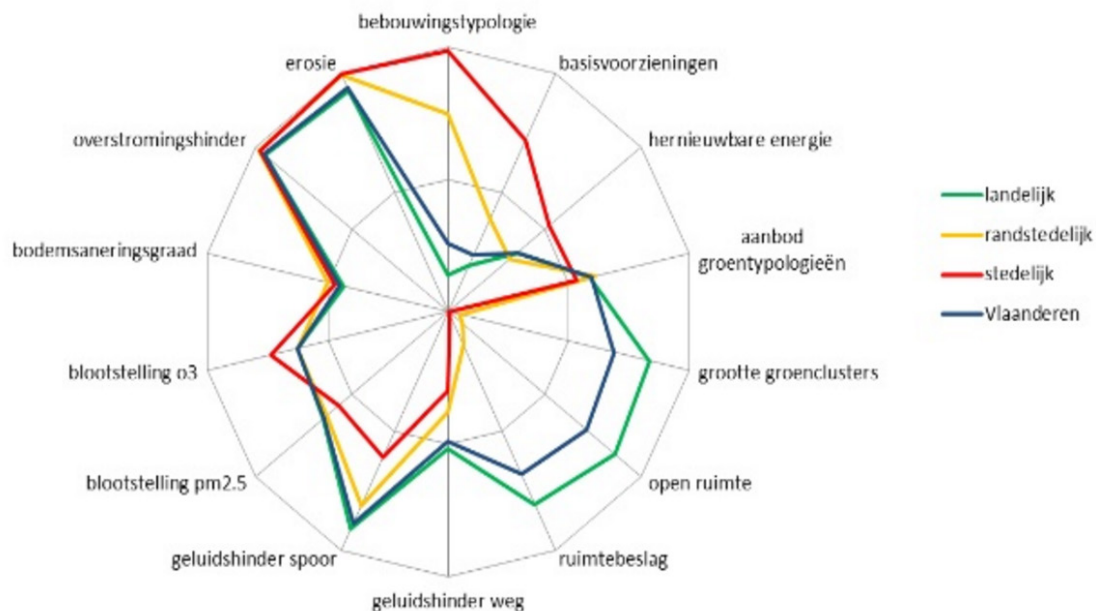
1.1. Verstedelijkingsdruk

Door de toenemende verstedelijking wordt steeds meer open en groene ruimte ingenomen door beton. Elke dag wordt er in Vlaanderen nog 6 hectare (ha) open ruimte – dat zijn negen voetbalvelden – volgebouwd. Dat komt overeen met om de twee jaar de volledige oppervlakte van het Zoniënwoud die door beton vervangen wordt. Als Vlaanderen tegen hetzelfde tempo open ruimte blijft innemen, zal in 2050 41,5% van de beschikbare ruimte volgebouwd zijn.

Vlaanderen is ook de meest versnipperde en verkavelde regio van Europa. Het aandeel bebouwde oppervlakte bedraagt meer dan 25%. Ter vergelijking: gemiddeld genomen is 2,95% van Europa verhard en in landen zoals Spanje is er sprake van minder dan 2%. Zelfs in Nederland, dat een vergelijkbare bevolkingsdichtheid als Vlaanderen heeft, wordt minder dan 13% van de oppervlakte ingenomen door artificieel landgebruik.

Door het verspreide bebouwingspatroon en woonuitbreidingen volgens een verkavelingsmodel wonen er relatief veel mensen in het buitengebied, maar niemand in de natuur. Binnen de steden en kernen zelf is de druk op de resterende open gronden zo groot dat een groene invulling ervan niet vanzelfsprekend is. De toekomstige bevolkingsgroei situeert zich grotendeels in de steden, waar een woning met privétuin niet steeds de norm is. In 2008 bevond 72% van de tuinoppervlakte in Vlaanderen zich in het buitengebied (Dewaelheyns et al., 2008). Het aantal stedenbouwkundige vergunningen voor appartementen zit sterk in de lift, terwijl het aantal vergunningen voor eengezinswoningen blijft dalen. Er is dus een groeiende stedelijke bevolking die niet over een eigen tuin beschikt en aangewezen is op collectief groen. Onderzoek naar stadsverlaters toont aan dat het ontbreken van een tuin een belangrijk verhuismotief is.

In onze verstedelijkte maatschappij worden veel mensen blootgesteld aan lawaaihinder. Wegverkeerslawaaï van meer dan 60 decibel veroorzaakt gezondheidsrisico's. De slaap wordt al verstoord vanaf 55 decibel. De Vlaamse ombudsman vraagt, wegens het grote aantal klachten, al enkele jaren meer aandacht voor de aanpak van verkeerslawaaï. Volgens schattingen zouden 881.900 burgers een jaarlijks geluidsniveau van meer dan 55 decibel moeten doorstaan; voor 35.000 burgers zit het geluidsniveau zelfs boven de 75 decibel.

Figuur 1: Nulmeting van de omgevingskwaliteit per gebiedstype aan de hand van de bevolkingsdichtheid (bron: Stadsmonitor, 2015).

1.2. Natuur onder druk

Vlaanderen is arm aan natuur: maar 15% van de totale oppervlakte is natuur (Van Steertegem, 2009). Dat is drie keer minder dan het Europese gemiddelde van 45% (Corine, 2006). De weinige natuur die er is, staat bovendien door de hoge bevolkingsdichtheid erg onder druk.

De druk van de verstedelijking en intensieve landbouw zorgt ervoor dat de bestaande natuur op de rand van de afgrond staat. Meer dan de helft van de soorten is uitgestorven, bedreigd of in gevaar, en meer dan 80% van de Europees beschermde gebieden heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding (NARA, 2014).

Met 15% van de totale oppervlakte is Vlaanderen niet alleen slecht bedeed met natuur en bos, er is ook een sterke ongelijke ruimtelijke spreiding van die natuur en bossen en bovendien zijn ze erg versnipperd. Vlaanderen is duizenden bossen rijk, maar helaas telt ze maar een handvol grote boscomplexen zoals het Zoniënwoud of het Nationaal Park Hoge Kempen. De meeste bossen zijn niet groter dan 5 ha (een oppervlakte die kleiner is dan het Gentse Citadelpark). 70% van de boscomplexen is kleiner dan 10 ha, 50% is kleiner dan 5 ha en 14% is zelfs kleiner dan 1 ha.

Die grote versnippering zorgt ervoor dat heel wat Vlamingen amper natuur en groen hebben op wandelafstand van hun woning:

- maar 2,3 miljoen Vlamingen hebben op wandelafstand van zijn woning (800 m) een park van minstens 10 ha;
- maar de helft van de Vlamingen kan wandelen of fietsen in een groot natuurgebied dicht bij de woning (minder dan 1,6 km).

1.3. Zowel kinderen als volwassenen brengen steeds minder tijd buiten door

Uit het Tijdsbestedingsonderzoek in Vlaanderen (TOR, 2013) blijkt dat Vlamingen 85% van hun tijd binnenskamers doorbrengen. Volwassenen wandelen gemiddeld iets meer dan een uur per week in parken, bossen en landelijke omgevingen. Bij de jongvolwassenen (18-24 jaar) is dat gemiddeld maar een half uur per week, terwijl 55-65-jarigen dan weer gemiddeld 1.38 uur per week in de natuur wandelen. Ook de volgende cijfers zijn significant:

- 60% van de Vlamingen bezoekt zelden of nooit een natuur- of bosgebied;
- in 2008 speelden kinderen nog maar half zo dikwijls buiten als in 1983 (Kind & Samenleving, 2012).

2. Belang van een groene leefomgeving voor onze gezondheid

De natuur draagt zorg voor ons, en nog het meest op momenten dat we haar het hardst nodig hebben. Die stelling wordt steeds sterker ondersteund door kwalitatief epidemiologisch, therapeutisch en psychologisch onderzoek.

De positieve effecten van de natuur zijn het grootst op ziekten die momenteel exponentieel toenemen: de niet-overdraagbare, chronische aandoeningen of zogenaamde 'welvaartsziekten'. De draagwijdte van die ziekten blijkt uit de volgende cijfers:

- hart- en vaatziekten vormen in het Vlaamse Gewest de belangrijkste doodsoorzaak, op de voet gevolgd door kankers: 30% van de sterftegevallen wordt veroorzaakt door hart- en vaatziekten; 28% door kanker;
- bij de chronische aandoeningen zien we dat hypertensie, depressie en astma het meest voorkomen bij Vlamingen: respectievelijk 12%, 9% en 8% van de Vlamingen kreeg de afgelopen 19 jaar die diagnose. Daarna volgen diabetes (5%), migraine (4%), ischemische hartaandoeningen (3%), chronische bronchitis en COPD (3%), en kwaadaardige nieuwvormingen (3%);
- daarnaast wordt in een recent Europees rapport gewezen op de dramatische toename van depressie en – ruimer – psychische kwetsbaarheid. Paul Verhaeghe spreekt van een accentverschuiving in onze samenleving van lichamelijke ziekten naar mentale problemen. De voornaamste oorzaak daarvan is stress.

Natuur en groen in de omgeving werken op verschillende manieren in op onze gezondheid: beweging, betere luchtkwaliteit, stressvermindering, en aandacht en creativiteit. Daarnaast versterkt lokaal buurtgroen de sociale cohesie in de wijk en reduceert het zelfs de gezondheidskloof.

2.1. Bewegen en overgewicht: natuur en groen als bewegingscoach

Bewegen heeft een positief effect op verschillende gezondheidsdeterminanten zoals lichaamsgewicht, vetpercentage, bloeddruk, cholesterol, glucosetolerantie, insulinegevoeligheid, botdichtheid. Het verlaagt bovendien het risico op het ontstaan van chronische ziekten zoals hart- en vaatziekten, diabetes, osteoporose, depressie en sommige vormen van kanker. Toch haalt het merendeel van de Vlamingen en Brusselaars de minimumaanbevelingen voor beweging niet, zoals blijkt uit cijfers van 2013:

- in het Vlaamse Gewest beweegt maar 40% van de bevolking ouder dan 15 jaar minstens 30 minuten per dag (de minimumaanbeveling). In 2008 bedroeg dat percentage nog 45%: een daling met 5% op vijf jaar tijd;

- in het Brusselse Gewest beweegt maar 29% van de bevolking ouder dan 15 jaar minstens 30 minuten per dag (de minimumaanbeveling). Dat is wel een stijging ten opzichte van 2008;
- overgewicht en obesitas nemen steeds meer epidemische vormen aan: 48% van de Vlamingen heeft overgewicht en 14% is zelfs obees. Die percentages zijn de voorbije jaren sterk gestegen.

Natuur en groen nodigen uit om te bewegen. Natuurgebieden, parken, maar ook tuinen zijn ruimten waar mensen op de een of andere manier gestimuleerd worden om actief bezig te zijn: ze wandelen, fietsen, spelen of tuinieren. Uit recent wetenschappelijk onderzoek blijkt dat er een duidelijk verband is tussen toegankelijke en bereikbare natuur en groen, en lichaamsbeweging. Grootschalig onderzoek wijst uit dat in buurtomgevingen waar veel groen aanwezig is, de kans op fysieke activiteit drie keer hoger is en het voorkomen van obesitas 40% lager is dan in buurten met weinig groen (Ellaway et al., 2005):

- obesitas neemt gevoelig af als mensen toegang hebben tot een natuurgebied of park op wandelafstand van hun woning (800 m). Het effect van dichtbijgelegen groen is het grootst voor kinderen tussen 9 en 13 jaar;
- het spel van kinderen die in een groene buitenomgeving spelen, is meer gevarieerd, en ze worden meer uitgedaagd om hun grenzen te verleggen en hun motorische vaardigheden te ontwikkelen;
- hoe dichter mensen bij een verzorgd, aangelegd park wonen (800 m), hoe groter de kans dat ze de internationale norm voor gezond bewegen halen (Coombs et al., 2010);
- ouderen blijven langer actief met een tuin of een park op wandelafstand;
- buitensporters ervaren hun activiteit als minder vermoeiend en prettiger dan in een sportschool.

2.2. Natuur als luchtreiniger: natuur en groen als bescherming tegen astma, problemen van de luchtwegen en allergieën

Astma en chronische luchtwegaandoeningen behoren tot de frequentst voorkomende chronische aandoeningen in Vlaanderen. Goed ingezette beplanting helpt fijn stof te filteren en kan zo de luchtkwaliteit beïnvloeden. In een regio als Vlaanderen, die kampt met zware luchtverontreiniging, kan dat een belangrijke troef zijn.

Hoewel de kwaliteit van de lucht in Vlaanderen en Brussel de afgelopen decennia verbeterd is, blijft luchtverontreiniging de belangrijkste milieufactor die in verband wordt gebracht met vermijdbare ziekte en voortijdige sterfte. Volgens Europees onderzoek zou de chronische luchtpollutie in Vlaanderen bovendien ongeveer 26% hoger liggen dan in Nederland (Hänninen en Knol, 2011). Naar schatting zorgt luchtverontreiniging in België jaarlijks voor bijna 10.000 voortijdige sterfgevallen en 2,5 miljoen verloren werkdagen door ziekte (EC, 2015). Kinderen die op minder dan 70 meter van een drukke weg wonen, hebben tussen de 1,3 en 1,5 keer meer kans op astma dan kinderen die op 300 meter van een drukke weg wonen. Dat effect is voornamelijk geassocieerd met blootstelling aan fijn stof. Kinderen die in het groen wonen hebben minder last van astma en andere longaandoeningen.

2.3. Ontspanning en stress: natuur en groen als antidepressivum en stressremmer

Stress en depressies vormen een belangrijk probleem in Vlaanderen:

- één op de vier Vlamingen krijgt vroeg of laat af te rekenen met min of meer ernstige psychische problemen. In het Vlaamse Gewest rapporteert 13% van de bevolking depressieve gevoelens, in het Brusselse Gewest is dat 18%. Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2004. Depressieve gevoelens komen vaker voor bij de laagst opgeleiden (27%) dan bij de hoogst opgeleiden (10%);
- het aantal mensen dat langdurig ziek is door een depressie, is in Vlaanderen op vijf jaar tijd gestegen van 17.000 naar 27.000. Dat is een groei van 10% per jaar of 60% in 5 jaar (Verhaeghe, 2013);

- volgens cijfers van het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV) krijgen ongeveer 1,039 miljoen Belgen antidepressiva voorgeschreven. Het gebruik van dergelijke psychofarmaca is de afgelopen jaren sterk toegenomen: tussen 1997 en 2008 verdubbelde het gebruik van antidepressiva.

De natuur brengt rust en kan door haar stressherstellende vermogen het risico op ziekten waarbij chronische stress een rol speelt, verlagen: hart- en vaatziekten, auto-immuunziekten, infectieziekten, angst- en stemmingsstoornissen en depressie. Uitzicht op natuur en verblijf in de natuur blijken een positieve invloed te hebben op onder meer stemming, concentratie, zelfdiscipline en fysiologische stress. De gunstige effecten treden al op bij kortstondige blootstelling en zelfs door uitzicht op natuur:

- natuur is een stemmingmaker: een bezoek aan of het kijken naar natuur zorgt voor pijnvermindering en vermindering van negatieve emoties, en brengt een toename van positieve gevoelens en energie teweeg;
- mensen die één keer per week een park of een bos bezoeken, hebben de helft minder kans op ernstige psychische problemen;
- de kans op een depressie is een derde groter in buurten met weinig groen dan in buurten met veel groen;
- contact met de natuur zorgt voor een afname van het stresshormoon cortisol;
- meer groen in de buurt doet de criminaliteitscijfers dalen door enerzijds de stressreducerende werking, en anderzijds een toegenomen sociale controle.

2.4. Stimulans voor creativiteit: natuur en groen als prikkel voor de cognitieve ontwikkeling

Het aantal diagnoses van concentratiestoornissen als ADHD (attention deficit hyperactivity disorder) en ADD (attention deficit disorder) neemt toe. Het gebruik van psychostimulantia (medicatie voor dergelijke aandoeningen) verzevenvoudigde op tien jaar tijd (tussen 1998 en 2008).

Wie op zoek is naar creatieve en innovatieve nieuwe ideeën, kan het best eropuit trekken in de natuur. Natuur brengt rust in het hoofd en neemt prikkels weg, waardoor de prefrontale cortex op volle kracht kan draaien:

- bewegen in een groene ruimte zorgt voor een verhoogde hersenactiviteit en betere schoolprestaties;
- contact met de natuur stimuleert de prefrontale cortex en heeft daardoor een positieve invloed op de 'hogere' cognitieve functies die nodig zijn om te plannen, problemen op te lossen en impulsen te beheersen;
- een groene speelruimte stimuleert het creatieve spel en vermindert de symptomen van aandachtstekort (ADHD).

2.5. Groene buurten: sociale cohesie en ongelijkheid

De aanwezigheid van groen in de buurt heeft een positief effect op de sociale cohesie in die buurt, wat op zijn beurt leidt tot een hoger algemeen welbevinden (Aertsens et al., 2012). Zo vormt groene ruimte een geschikte ontmoetingsplaats tussen etnische groepen in de stad. Het leidt tot meer sociaal contact, het kan verbondenheid in de buurt versterken en kan onder bepaalde voorwaarden criminaliteit verminderen.

De toegang tot natuur en groene ruimte is vandaag ongelijk verdeeld. Minder goede buurten, waar meer inwoners met een laag inkomen wonen, zijn minder goed bedeed als het gaat over (gevarieerde) beplanting, parken, straatbomen enzovoort (Shanahan, 2015). Toch hebben net de meest achtergestelde groepen veel baat bij groen in de buurt.

Groen in de buurt vermindert ook de gezondheidsongelijkheden in de buurt. Dat komt doordat de positieve effecten op de gezondheid vooral ten goede komen aan de bevolkingsgroepen die sociaaleconomisch het meest achtergesteld zijn:

- 1° uit een Engelse studie (Mitchell & Popham, 2008) blijkt dat in de minst groene buurten het sterfterisico 1,9 keer groter is bij de lagere dan bij de hogere inkomensgroepen. In de groenste buurten was het sterfterisico maar 1,4 keer groter bij de lagere dan bij de hogere inkomensgroepen. Het verschil in de gezondheidskloof was duidelijk zichtbaar voor aandoeningen die gerelateerd zijn aan het gebruik van groene ruimte (bijvoorbeeld vaatziekten), maar was niet significant voor andere doodsoorzaken;
- 2° uit een grotere, internationale studie bij de stedelijke bevolking in 34 Europese landen, bleek een groene omgeving ook effect te hebben op de ongelijkheid in geestelijke gezondheid (Mitchell et al., 2015). De gezondheidskloof in geestelijk welzijn was 40% kleiner bij stedelingen met een goede toegang tot groene ruimte of recreatiegebieden dan bij stedelingen met een slechte toegang. De studie onderzocht ter controle ook andere buurtkenmerken zoals culturele faciliteiten, financiële diensten en transport.

3. De economische terugverdieneffecten van meer natuur en groen

Een betere maatschappelijke gezondheid betekent de facto minder kosten voor de gezondheidszorg. In het kader van de internationale studie 'The Economics of Ecosystems and Biodiversity' (TEEB) voerde het Nederlandse adviesbureau KPMG een onderzoek uit naar de relatie tussen de economische waarde van natuur en gezondheid: meer natuur en groen maakt mensen niet alleen gezonder, het maakt hen ook creatiever en productiever, aldus de studie. Op die manier leidt het investeren in meer groen tot lagere kosten voor zorg en ziekteverzuim. Een eerste onderzoek geeft als indicatieve uitkomst dat investeren in bereikbare natuur een economische waarde van honderden miljoenen vertegenwoordigt (KPMG, 2012).

Op basis van twee casestudies in de Amsterdamse wijk Bos en Lommer maakte KPMG een inschatting van de besparingen die de aanleg van meer natuur en groen heeft op het budget van volksgezondheid en de kosten van ziekteverzuim. De studie onderzoekt de invloed van meer natuur op het aantal depressies en op het voorkomen van overgewicht (obesitas) bij jongeren. Een toename van natuur- en groenelementen in de wijk met 10% leidde tot een significante daling van het aantal depressieklachten. In de specifieke testcases zorgde 10% meer groen in de wijk voor een daling van 130 mensen met klachten gerelateerd aan depressie. De daaraan verbonden kosten van ziekteverzuim en zorg zouden als gevolg daarvan jaarlijks met 800.000 euro dalen. Het effect op obesitas is minder goed te kwantificeren, hoewel het effect aannemelijk is omdat kinderen met 10% meer groen 15% meer bewegen.

Om een vereenvoudigde veralgemening te maken van de effecten van extra natuur op de kosten van de gezondheidszorg voor heel Nederland, werd de casus over de Amsterdamse wijk Bos en Lommer geëxtrapoleerd. De resultaten zijn weergegeven in de onderstaande tabellen. De eerste tabel geeft de uitkomsten weer van de besparingen op de zorgkosten. In de tweede tabel worden de vermeden arbeidskosten getoond (KPMG, 2012). Opgeteld levert een toename van 10% natuur- en groenelementen op wijkniveau een besparing op van 394 miljoen euro.

Aandoening	Minder patiënten	Besparing zorgkosten (€)
Infectie darmkanaal	1.770	1.031.841
Migraine	7.587	480.374
Diabetes	2.529	2.820.041
Astma en COPD (+ luchtwegen)	27.820	11.548.806
Nek- en rugklachten	24.026	4.231.571
Depressie (+ angst)	20.232	43.984.118
Coronaire hartziekten	506	1.340.682
Totaal	84.470	65.437.433

Figuur 2: Besparing op zorgkosten bij een toename van 10% natuur- en groenelementen op wijkniveau.

Aandoening	Minder zieke werknemers	Besparing arbeidskosten (€)
Infectie darmkanaal	1.190	9.838.071
Migraine	5.101	24.431.548
Diabetes	1.700	5.569.397
Astma en COPD (+ luchtwegen)	18.705	82.358.001
Nek- en rugklachten	16.154	43.251.794
Depressie (+ angst)	13.604	161.802.074
Coronaire hartziekten	340	1.477.177
Totaal	56.795	328.728.061

Figuur 3: Besparing op arbeidskosten bij een toename van 10% natuur- en groenelementen op wijkniveau.

De economische winst van extra natuur blijkt het grootst in dichtbevolkte gebieden. Hoe hoger de bevolkingsdichtheid, hoe groter het aantal inwoners dat beïnvloed wordt door extra natuur en dus hoe meer gezondheidswinst (Aertsens et al., 2012). De economische baten van extra natuur zullen daarom net in het dichtbevolkte Vlaanderen zeer belangrijk zijn. Als de cijfers uit de KPMG-studie geëxtrapoleerd worden naar Vlaanderen, dan betekent elke extra hectare groen een kostenbesparing van ongeveer 10.000 euro, bij een gemiddelde bevolkingsdichtheid.

4. Randvoorwaarden voor een gezondere groene leefomgeving

Natuur en groen maakt mensen gezond en doet bewegen. Maar wat voor soort groen en natuur hebben mensen precies nodig om gezonder te worden? Onderzoek wijst uit dat een aantal voorwaarden vervuld moeten zijn om ervoor te zorgen

dat de groene ruimte ook effectief gebruikt wordt, zeker als het de bedoeling is om specifieke doelgroepen te bereiken. Bovendien is natuur maar een onderdeel van de omgevingsfactoren die aanzetten tot beweging. De ruimtelijke context waar iemand woont, houdt rechtstreeks verband met de frequentie waarmee die persoon beweegt (De Bourdeaudhuij en Van Dyck, 2016). Onder meer functiemenging, bereikbaarheid met openbaar vervoer, woondichtheid, inrichting van de verkeersinfrastructuur volgens het STOP-principe (eerst stappers, dan trappers, dan openbaar en tot slot privévervoer) zijn ook erg bepalende factoren. Samen vormen ze de 'walkability index': een indicator voor bereikbaarheid.

4.1. Iedereen heeft toegang tot natuur in de buurt van zijn woonomgeving

Beschikbaarheid van natuur en omvang van die groene omgeving

Om ervoor te zorgen dat mensen groene ruimte kunnen gebruiken, moet er uiteraard in de eerste plaats voldoende groen en natuur zijn. Op de vraag hoeveel natuur en groen ze ter beschikking moeten hebben, is het antwoord: hoe meer, hoe beter. Belangrijk is ook dat de gezondheidswinst van extra natuur het grootst is in dichtbevolkte gebieden. Hoe hoger de bevolkingsdichtheid, hoe groter het aantal inwoners dat beïnvloed wordt door extra natuur en dus hoe meer gezondheidswinst. Daarbij moet er ook rekening mee gehouden worden dat in een verstedelijkte regio mensen geen of zeer weinig privégroen ter beschikking hebben.

Bereikbaarheid

Maar naast de hoeveelheid natuur is de bereikbaarheid van die natuur minstens even belangrijk. Om ervoor te zorgen dat het gezondheidsbevorderend aspect van natuur optimaal kan doorwerken, is het vooral belangrijk dat de natuur gemakkelijk te bereiken is en dicht bij de woonomgeving gesitueerd is. Onderzoek suggereert dat de natuurlijke ruimte binnen 5 à 10 minuten (1 à 3 km) moet liggen (voor fietsers, openbaar vervoer) opdat de stedelingen er effectief gebruik van maken (Kienast, Degenhardt, Weilenmann, Wäger, & Buchecker, 2012). Nabijheid en toegankelijkheid van natuur is dus van groot belang, want hoe vaker iemand een groene omgeving bezoekt, hoe groter de voordelen zijn voor zijn fysieke en mentale gezondheid.

Bereikbaarheid van natuur en groen heeft niet alleen te maken met nabijheid, maar ook met de manier waarop we ons naar die groene ruimtes kunnen verplaatsen. Een netwerk van trage wegen tussen groengebieden in en buiten de stad zet inwoners ertoe aan om zich te voet of met de fiets te verplaatsen.

Netwerk

De gezondheidseffecten van natuur in de stad worden versterkt als het stadsgroen deel uitmaakt van een groen netwerk, dat evenwichtig verspreid is over de volledige oppervlakte van de stad of gemeente.

4.2. Kwaliteit van de natuur

Kwaliteit en ecologische waarde

Ook de kwaliteit van groen- en natuurgebieden speelt een belangrijke rol. Een grote variatie in het landgebruik, een hoge natuurlijkheid, het voorkomen van beschermde gebieden, de aanwezigheid van water, oevers van rivieren en meren, de oppervlakte bos, het uitzicht met vergezichten en mooie landschappen, natuurlijke bronnen verhogen de belevingswaarde van het gebied. Het is daarbij belangrijk om op te merken dat de natuurkwaliteit pas een factor zal spelen voor mensen die al aan het wandelen zijn.

Dat is anders voor de kwaliteit van (kleinschalig) groen in het straatbeeld (bijvoorbeeld geveltuintjes, bloemen- en plantenborders in het straatbeeld). Daar blijkt de relatie tussen de gezondheidswinst en de kwaliteit zelfs nog belangrijker dan in grotere natuur- en groengebieden. Meer en kwalitatief hoogwaardig groen in de buurt hangt samen met minder acute gezondheidsgerelateerde klachten en een betere algemene en geestelijke gezondheid.

Voorzieningen en veiligheidsgevoel

Om frequent gebruikt te worden is het ook nodig dat de natuur- en groengebieden uitgerust en ontsloten zijn met wandel- en fietsroutes, banken en picknickplaatsen, infopanelen, aantrekkelijke uitzichten, en voldoende parkeerplaatsen en verlichting (Schipperijn et al., 2013).

Daarnaast is een goed doordachte aanleg van buurtgroen noodzakelijk om ervoor te zorgen dat mensen zich veilig voelen. Groene ruimten die zo ingericht zijn dat er verstopplaatsen ontstaan, zorgen voor een onveiligheidsgevoel doordat de gebruiker geen overzicht heeft over het geheel. Ook een verzorgd en goed onderhouden park verhoogt het veiligheidsgevoel aanzienlijk.

Stilte

Een groene ruimte is vaak een plek waar het stil is en vormt dus een ideale omgeving om tot rust te komen. Daarom is het beperken van geluidsoverlast in de buurt van groenruimtes een noodzakelijke voorwaarde.

4.3. De natuur, afgestemd op lokale behoeften en doelgroepen

Participatie

De aanwezigheid van groene elementen in de buurt is noodzakelijk, maar is niet voldoende om ervoor te zorgen dat buurtbewoners er ook gebruik van maken. Een belangrijke voorwaarde is daarom dat de buurt inspraak krijgt bij de inplanning van het groen. Op die manier garandeer je dat het groen beantwoordt aan bepaalde (lokale) behoeften en dat mensen zich er veilig in voelen. Anders loop je het risico dat het groen niet gebruikt zal worden.

Aandacht voor doelgroepen

Voor verschillende doelgroepen zijn er andere aandachtspunten voor de inrichting van de natuur.

Gezinnen en kinderen

Voor gezinnen met kinderen is het belangrijk dat bij de inrichting van een groene omgeving aandacht is voor:

- wandelpaden in natuur- en recreatiedomeinen die toegankelijk zijn voor kinderwagens en buggy's. Ideaal zijn wandelpaden die kortere lussen mogelijk maken zodat de lengte van de wandeling kan meegroeien met het gezin;
- natuurlijke speelruimten waar kinderen vrij kunnen spelen, maar die tegelijk ook dienen als ontmoetingsplekken met een sociale en ecologische functie. Ze bevinden zich op speelpleinen, in parken, op verwilderde plekjes, in buurtparkjes enzovoort. Ze bevatten veeleer speelimpulsen of natuurelementen (bergen, bosjes, poelen, water, stronken, klimbomen) dan opvallende speeltoestellen. Ze nodigen uit tot klimmen, sluipen, verstoppen, hutten bouwen, water- en zandspelletjes. Andere aandachtspunten zijn: een bodem met reliëf en hoogteverschillen die uitnodigen om te spelen, bomen, hagen en heesters die de ruggengraat vormen, een klein gemaaid grasveld naast ongemaaid gras,

tijdelijke spelimpulsen (bijeengesprokkeld materiaal) en enkele permanente spelinrichtingen met een natuurlijk uitzicht. Bij het ontwerp van die speelruimten wordt inspraak van relevante actoren gorganiseerd en na de aanleg ervan is er nazorg in termen van groen- en technisch beheer vereist.

Voor scholen maken avontuurlijke en groene speelplaatsen het verschil, met variatie in het reliëf, een indeling in verschillende spelzones, variatie in de ondergrond en beplanting voor een groene uitstraling. Daarnaast kunnen ook schoolmoestuinen worden aangelegd waarin kinderen zelf groenten en fruit kunnen telen.

Voor baby's en kleuters die overdag in een crèche of bij een oppasgezin verblijven, is een groene omgeving belangrijk.

Zorgbehoevende personen

Ook zorgbehoevende personen hebben baat bij een groene omgeving. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan:

- zorgtuinen. Ze bevinden zich rond zorginstellingen of in de buurt van zorgwoningen. Ze zijn zo ontworpen dat ze bij een therapeutische behandeling betrokken kunnen worden en zijn daarom afgestemd op de mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers. Zorgtuinen kunnen bijvoorbeeld worden aangelegd in de buurt van woonzorgcentra, woonzorghuizen, instellingen voor personen met een beperking, psychiatrische verzorgingstehuizen, instellingen voor beschut wonen, psychiatrische ziekenhuizen, algemene ziekenhuizen enzovoort. Aandachtspunten bij de inrichting van zorgtuinen zijn:
 - a) brede en toegankelijke paden voor ouderen en rollator- en rolstoelgebruikers;
 - b) ergonomisch verhoogde bloembakken en moestuinbakken met eventueel gebruik van aangepast tuingereedschap;
 - c) om de veiligheid en het veiligheidsgevoel te verhogen mogen de paden niet te glad zijn en mogen er geen losliggende tegels en uitstekende wortels zijn;
- dementietuinen. Een specifiek soort tuinen zijn dementietuinen, die een design hebben dat gericht is op de specifieke behoeften van personen met dementie. Aandachtspunten voor die tuinen zijn:
 - a) een overzichtelijke structuur en duidelijkheid, die het veiligheidsgevoel verhogen;
 - b) design van een 'tuin van vroeger' voor de herkenbaarheid, ook al komt dat niet altijd overeen met de moderne smaak;
 - c) verrassende inrichting die mensen ertoe aanzet om in beweging te komen en hen nieuwsgierig maakt over wat er verder weg nog te zien is;
 - d) duidelijke begrenzing, die zorgt voor beschutting en bescherming;
 - e) zinnenprikkende inrichting (fontein en vogels voor geluid, verrolbare bakken voor tastzin enzovoort);
 - f) paden die uitnodigen tot lopen en bewegen;
 - g) herkenbare dieren die personen met dementie tot actie kunnen aanzetten.

Verder is het belangrijk dat zorgtuinen en dementietuinen zo worden ontworpen dat ze de mogelijkheid tot ontmoeting vergroten: ontmoetingen met en tussen mantelzorgers, ontmoetingen tussen jong en oud, vitaal en kwetsbaar. Participatie bij het ontwerp is belangrijk, net als samenwerking tussen de zorginstelling en andere mogelijke partners in de buurt zoals scholen.

Een Vlaams praktijkvoorbeeld is de zorgtuin in Dessel (<http://www.zorgneticuro.be/videos/actua-zorg-zorgtuin-alfons-smet-residenties-dessel>).

Maatschappelijk kwetsbare groepen

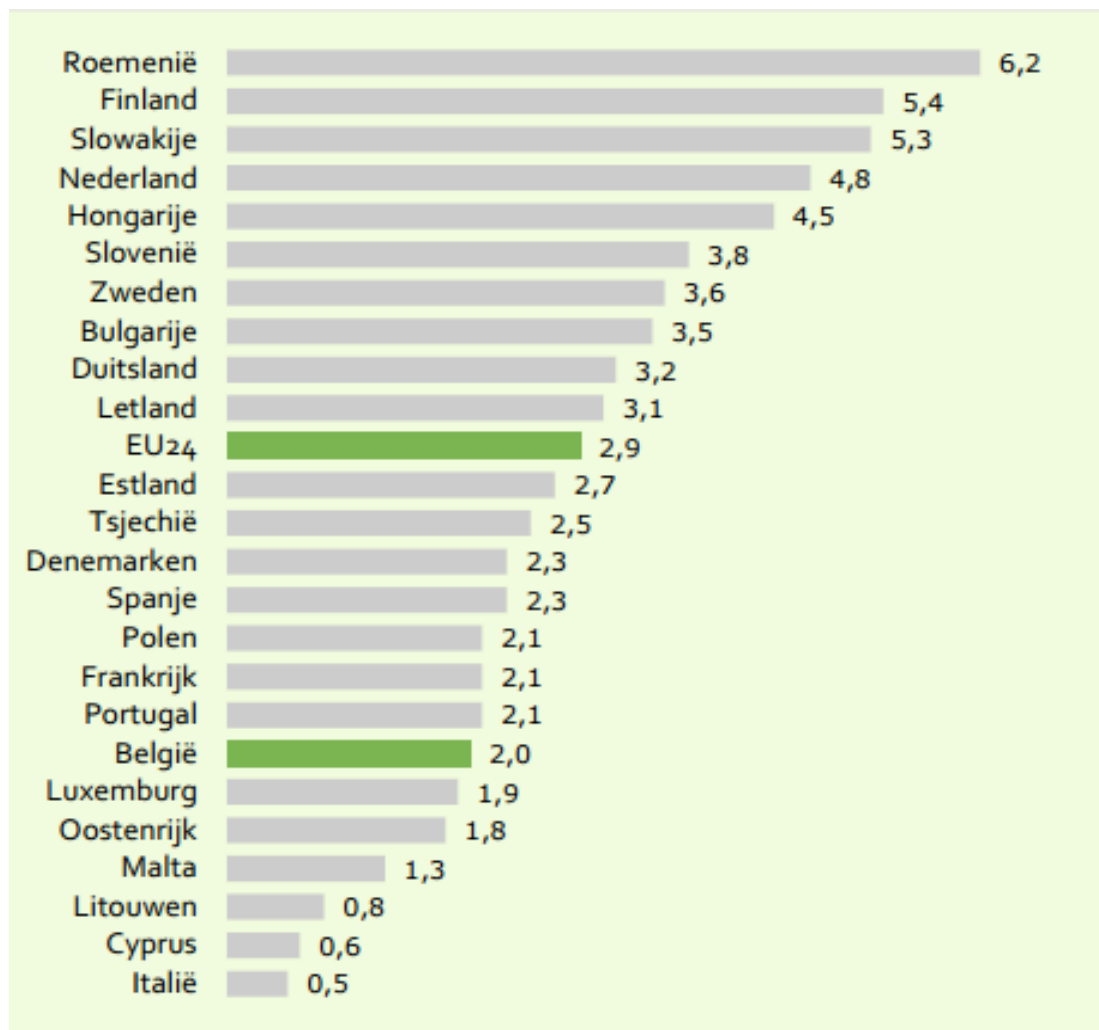
Natuur in de dichte leefomgeving heeft het potentieel om de gezondheid van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen te versterken en om de gezondheidskloof kleiner te maken. Maar dan moet er vanuit het beleid oog zijn voor een aantal randvoorwaarden, namelijk:

- vergroening maakt de panden in de buurt op termijn ook duurder met verdringings- en selectie-effecten tot gevolg, het probleem van de 'gentrification'. Dat effect zal het grootst zijn als plots beslist wordt om een park of groot stuk natuur aan te leggen in een buurt. Maar via de inplanting van goed verspreide, kleinere landschapselementen is er ook een positief effect op de gezondheid van de buurt, en zal het gentrificationeffect beperkter zijn;
- inplanning van groene elementen is nodig, maar is niet voldoende: er zijn ook gemeenschapsprogramma's nodig die de betrokkenheid van maatschappelijk kwetsbare inwoners bij buurtgroen versterken. Dergelijke gemeenschapsprogramma's moeten specifiek ontworpen zijn op maat van kwetsbare doelgroepen, omdat ze anders alleen de middenklasse bereiken;
- inspraak bij de inplanning van groene elementen is belangrijk: er moet rekening worden gehouden met de functies die de lokale bewoners aan de natuur toekennen, in plaats van te vertrekken vanuit een veralgemeende middenklassenlogica;
- buurttuinen of stadstuinen zijn mooie voorbeelden van vergroening. Ze versterken de sociale cohesie van een wijk of stad omdat buurtbewoners zich meer verbonden voelen. Het aanleggen van tuintjes kan bijdragen tot de integratie van verschillende groepen mensen in de buurt. Mensen kunnen nieuwe vaardigheden leren en verantwoordelijkheid opnemen zonder werk- of prestatiedruk. Bovendien zijn er veel variaties op dat thema mogelijk.

5. Naar een geïntegreerd kader voor natuur en zorg

Het kan een belangrijke meerwaarde zijn om de inzichten over de positieve relatie tussen enerzijds natuur en groen, en anderzijds onze fysieke en mentale gezondheid, te vertalen in het natuurbeleid, het ruimtelijkeordeningsbeleid en het gezondheidsbeleid. Niet alleen de gezondheidszorg, maar ook het algemeen welbevinden en de veiligheid (of de perceptie van veiligheid) zijn immers gebaat bij een beleid dat rekening houdt met de natuur als gezondheidsverbeteraar.

In Vlaanderen zijn er al heel wat inspirerende acties en initiatieven die de link leggen tussen natuur en gezondheid. Toch is er op dit moment nog geen sprake van een gecoördineerde aanpak waarbij transdisciplinair en sectoroverschrijdend wordt samengewerkt. Natuurbeleid, ruimtelijkeordeningsbeleid en preventief gezondheidsbeleid zijn alle drie gemeenschapsbevoegdheden, maar daar houdt het verband tussen de drie op dit moment op. Ze vallen immers telkens onder een andere portefeuille van een andere minister. Daarom is het relevant om een beleidsdomeinoverschrijdende gezondheidsdoelstelling voor natuur en gezondheid uit te werken. Dat biedt het kader voor specifieke, meetbare en algemeen aanvaarde doelstellingen die beleidsmakers in een bepaalde periode willen realiseren om gezondheidswinst op bevolkingsniveau te realiseren. Een dergelijke gezamenlijke aanpak kan ook een instrument zijn om het budget dat vrijgemaakt wordt, op te krikken. Zoals bekend is, is het budget voor preventie in België en Vlaanderen veel te laag (amper 2% van de uitgaven).

Figuur 4: Percentage van de uitgaven voor gezondheidszorg in de Europese Unie dat besteed wordt aan preventie (bron: Health at a Glance: Europe 2012, OESO).

Aan de (zes) gezondheidsdoelstellingen die oorspronkelijk werden uitgewerkt, is tot nog toe niets veranderd. Bij het opstellen van die doelstellingen is er al een pleidooi gehouden voor de toevoeging van een doelstelling rond milieu en gezondheid, waarin natuur en buurtgroen een belangrijke rol kunnen spelen. Toen was het argument dat er weinig wetenschappelijk bewijs was over het verband tussen beide. Dat argument gaat nu niet langer op.

5.1. Aanpassing van het traject voor de uitwerking van gezondheidsdoelstellingen

De manier waarop de gezondheidsdoelstellingen tot stand komen, is wel aan vernieuwing toe omdat de huidige werkwijze wat achterhaald is. Het is van belang om van meet af aan de actoren uit de domeinen natuur, ruimtelijke ordening en mobiliteit expliciet te betrekken. Ook de manier waarop de doelstellingen opgesteld worden, moet participatiever en de verschillende actoren, zowel uit het wetenschappelijke domein als van het middenveld, moeten volwaardig betrokken worden. Dat kan via de oprichting van werkgroepen, met actoren uit het domein natuur, ruimtelijke ordening en mobiliteit.

Met zijn jaarlijkse budget voor het preventieve gezondheidsbeleid financiert Vlaanderen verschillende actoren en projecten. Tot nu toe werden geen projecten

gefinancierd waarin natuur en groen werden versterkt als element ter ondersteuning van de gezondheid. Het Rekenhof (2015) maakte ook de analyse dat het uitvoeringsveld sterk historisch bepaald is. Zo wordt het moeilijk om nieuwe spelers (bijvoorbeeld uit domeinen buiten de gezondheidszorg) of nieuwe invalshoeken (bijvoorbeeld met een focus op natuur) in te brengen. Daarom pleiten we, net als het Rekenhof, voor een logischer of beter gemotiveerde verdeling van de budgetten over de gezondheidsdoelstellingen en over de uitvoerende organisaties.

In het preventieve gezondheidsbeleid wordt de feitelijke uitvoering van de methodieken vaak niet gesubsidieerd, zo zegt het Rekenhof (2015). De overheid rekent daarvoor op diverse organisaties die dat realiseren met eigen middelen. Vooral de lokale besturen spelen vaak een belangrijke uitvoerende rol in het preventieve gezondheidsbeleid, maar ze hebben vaak niet de nodige middelen. Groen pleit voor een heroriëntering van de middelen naar de lokale besturen: dat is immers het meest geschikte niveau om de regierol voor groen op maat van de verschillende buurten op zich te nemen.

5.2. Elementen van een gezondheidsdoelstelling

5.2.1. *Iedereen heeft toegang tot natuur en groen in de buurt van zijn woonomgeving*

De Commission for Architecture and the Built Environment (CABE) uit het Verenigd Koninkrijk heeft in 2010 een manifest opgesteld, waarin het belang van een natuur en groen als volgt wordt omschreven: "De kwaliteit van onze lokale groengebieden is van levensbelang. Toegang tot een degelijke groenzone is een basisvereiste voor een goede leefkwaliteit, net zoals wonen, gezondheid en educatie. Publieke groene ruimten geven ons de mogelijkheid om te sporten, elkaar te ontmoeten, ze vormen een platform voor bijeenkomsten, voor educatie, en laten ons bekomen van het stressvolle stadsleven." ('Community green: using local spaces to tackle inequality and improve health').

Langetermijnstrategie: groennormen

In 1993 werden voor de eerste keer groennormen opgesteld door de toenmalige administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer (AMINAL). De groennormen koppelen groenbehoefte aan de mate van verstedelijking. Het zijn richtlijnen die de maximumafstand tot de woning en de minimumoppervlakte van groen en natuur bepalen per inwoner. De groennormen voor Vlaanderen zijn afgeleid uit bestaande normen in het buitenland. Hoe dichter natuur en groen bij de woning gesitueerd is, hoe kleiner de drempel om er een bezoek aan te brengen. Die groennormen vormen dus een ideale leidraad om ervoor te zorgen dat nabije natuur voor iedereen beschikbaar is.

De Vlaamse groennormen zijn oppervlakenormen en afstandsnormen. Ze zijn opgebouwd uit twee aspecten: een globale streefnorm die wordt uitgedrukt in het aantal vierkante meter per inwoner, en een streefnorm die de maximumafstand voor elke inwoner vastlegt op basis van het soort groen (buurtgroen ten opzichte van een groot stadspark). Op dit moment zijn er geen wettelijke of bindende bepalingen voor groennormen.

Door een decretale verankering, gekoppeld aan een actualisering van de langetermijnplanning natuur en groen, kunnen we ervoor zorgen dat de groennormen op elk functieniveau gerealiseerd zijn tegen 2050. Om de voortgang te monitoren bepalen we tussentijdse doelstellingen, zowel op Vlaams niveau als op gebiedsniveau.

Functionieniveau	Maximum afstand	Minimumareaal
Woongroen	< 150 m	
Buurtgroen	< 400 m	> 1 ha
Wijkgroen	< 800 m	> 10 ha (park > 5 ha)
Stadsdeelgroen	< 1600 m	> 30 ha (park > 10 ha)
Stadsgroen	< 3200 m	> 60 ha
Stadsgroen (stadsbos)	< 5000 m	> 200 ha

Figuur 5: Vlaamse groennormen zoals die zijn vastgelegd in 1993 (bron: Mira S, 2000).

Tegen 2030 een stadsbos voor elk stedelijk gebied

Hoe hoger de graad van verstedelijking, hoe meer behoefte er is aan stedelijk groen. Stadsbossen zijn de meest populaire bestemmingen voor buitenrecreatie en dragen bij tot een gezonde leefomgeving. Van de ingeplande stadsbossen moet nog zo'n 4000 ha gerealiseerd worden. Om die doelstelling te bereiken tegen 2030 moet er jaarlijks 300 ha nieuw stadsbos worden aangelegd.

Kwaliteitsvol beheer van 'grootschalig' groen

Onderzoek wijst uit dat de belevingskwaliteit verhoogt bij een weloverwogen beheer van de natuurlijke ruimte. Om een terrein goed te beheren is een plan nodig, waarin duidelijk wordt gemaakt welke doelstellingen er worden nagestreefd en hoe die zullen worden bereikt. Daaraan gekoppeld moet er ook een duidelijke strategie zijn om die doelstellingen te realiseren: via inrichtings- en beheerswerkzaamheden. Monitoring laat toe om de realisaties te meten en eventueel de maatregelen bij te sturen. Op dit moment heeft 80.000 ha natuur- en bosgebied een goedgekeurd effectief natuurbeheerplan. Dat is minder dan 40% van de totale oppervlakte natuur en bos in Vlaanderen. Voor een groot deel van de natuur- en bosgebieden in Vlaanderen bestaat er dus geen langetermijnvisie. Er is dringend een inhaalbeweging nodig om er zeker van te kunnen zijn dat de weinige natuur en bos die in Vlaanderen beschikbaar is, ook op een weloverwogen manier beheerd wordt. Daarbij moet een helder onderscheid gemaakt kunnen worden tussen enerzijds de mate waarop het beheer gericht is op natuurdoelen, en anderzijds de economische of sociale doelen. Aan die beheerplannen is een billijke vergoeding gekoppeld die overeenstemt met de normkosten.

Een toegankelijkheidsregeling voor alle natuur- en bosgebieden

In Vlaanderen geldt er een principiële toegankelijkheid voor voetgangers op alle boswegen in de bossen. Maar aan die principiële toegankelijkheid zijn verder geen kwalitatieve of kwantitatieve regels verbonden. Het is dus onduidelijk of die regeling voldoende is om inwoners ertoe aan te zetten te bewegen in de natuur.

Om aan die lacune tegemoet te komen moet ervoor gezorgd worden dat tegen 2025 alle natuur- en bosgebieden in Vlaanderen een uitgebreidere toegankelijkheidsregeling hebben. Via dat instrument worden natuur- en recreatiedoelstellingen geïntegreerd, en wordt ervoor gezorgd dat behalve voetgangers ook andere gebruikers zoals ruiters of mountainbikers, toegelaten worden. Het kan er ook

voor zorgen dat bepaalde zones als speel- of bivakzone worden aangeduid. Op dit moment heeft maar een minderheid van 15% van alle bossen een uitgebreidere toegankelijkheidsregeling (27.581 ha in 2014).

Kleinschalig groen: ruimtelijke inrichting en landschapsontwerp

Om inwoners naar natuur en groengebieden in en buiten de stad te leiden, maar ook om hen ertoe te verleiden functionele verplaatsingen te voet of met de (elektrische) fiets te doen, wordt er gewerkt aan (een herstel van) 'groene linken' voor zachte weggebruikers. Vlaanderen kan, net als Brussel, door het inventariseren van zijn netwerk van trage wegen en het wegwerken van de missing links, ervoor zorgen dat elke Vlaming binnen maximaal 2 kilometer van zijn woning een netwerk van trage wegen kan bereiken. Rond alle centrumsteden zou een netwerk van fietssnelwegen moeten worden aangelegd. Bestaande en nieuwe groen-blauwe netwerken kunnen als dragers dienen voor die routes zodat ze aantrekkelijk worden voor voetgangers en fietsers.

Er is behoefte aan een integraal landschapsontwerp om vorm te geven aan onze gebouwen, straten, pleinen, parken, water- en spoorwegen enzovoort. Daarvoor is er samenwerking nodig tussen de overheid en de actoren in alle fasen van het plan- en uitvoeringsproces. Ontwerpend onderzoek maakt het ook mogelijk om inspraak van de betrokkenen naar een hoger niveau te tillen. Bij elke aanleg of inrichting van bijvoorbeeld een straat, plein, park of fietsroute, kan gewerkt worden met een geïntegreerde landschapsbenadering die bijzondere aandacht besteedt aan natuur en groen in een participatief proces. Naast de visuele kwaliteiten kunnen ontwerp-ingrepen met groen ook positieve effecten genereren op microschaal. Zo zorgen bomen voor een betere fietsveiligheid langs een drukke weg en goed ingeplant groen heeft een rechtstreeks effect op lawaaihinder en de luchtkwaliteit omdat ze 'street canyons' doorbreken waar de uitlaatgassen anders blijven hangen. Steden en gemeenten kunnen aangemoedigd worden om een speelweefselplan op te stellen die de hiaten en kansen in het gemeentelijke speelweefsel blootleggen. Al die ingrepen kunnen uitgroeien tot een 'groen speelweefselplan' dat de landschappelijke, ecologische en gebruikskwaliteit van het speelweefsel verhogen.

5.2.2. Integratie van natuur en groen in en rond zorgcentra

Groenelementen in de buurt van woonzorg

Het streefdoel moet zijn dat elk nieuw of verbouwd zorginitiatief een minimale groene omkadering krijgt.

Het is niet verwonderlijk dat de grote zorg- en revalidatie-instellingen die in het verleden gebouwd zijn, zich vaak midden in het groen bevonden. De natuur heeft namelijk een heilzame werking op kwetsbare mensen. Dat mag echter geen pleidooi zijn om weer grootschalige zorginstellingen in te planten in de natuur, ver weg van de bewoonde wereld. Dat is niet te verantwoorden, noch vanuit de visie op inclusieve zorg, noch vanuit ruimtelijke ordening, noch vanuit de visie op mobiliteit. Dat zou de zorg opnieuw wegtrekken uit de buurt, wat in tegenspraak is met de broodnodige omslag naar buurtgerichte zorg. Wel versterkt het een pleidooi voor meer lokaal ingeplant groen en groenelementen in de buurt van woonzorg-initiatieven. Ook het ombouwen van bestaande boerderijen naar zorgboerderijen op het platteland past in die visie. Daarbij wordt dat groen maximaal afgestemd op de noden van een zorgbehoevend publiek (zie ook rubriek 4 over de randvoorwaarden voor een gezondere groene leefomgeving).

De Vlaamse overheid kan groen en natuurlijke elementen rond de zorginstelling in de vergunningscriteria bij het bouwen of verbouwen opnemen.

De zorgproeftuinen van de Vlaamse overheid kunnen tegen 2019 worden uitgebreid met tien proeftuinen rond zorg en groen. Daarnaast zijn ook de volgende acties mogelijk:

- het uitwerken van nieuwe mogelijkheden voor geïntegreerde zorg- en behandelcentra in een landelijke omgeving, op voorwaarde dat die op een doordachte manier zijn ingeplant (ruimtelijke ordening en mobiliteit). Zo is tussen bestaande zorgboerderijen en grote revalidatiecentra nog een heel gamma mogelijk, rekening houdend met de toenemende vraag van senioren;
- het stimuleren van wetenschappelijk onderzoek rond de werking van groen en natuur bij zorgbehoevenden en over de gezondheids- en economische baten van groen voor zowel de zorginstellingen (kortere verblijfsduur) als voor de gezondheidszorgbudgetten.

Natuur op voorschrift

Op dit moment grijpen artsen en andere zorgverstrekkers vaak terug naar de klassieke remedies: ze schrijven enkele dagen rust voor of geven een voorschrift voor een bepaald geneesmiddel. De natuur wordt te weinig ingezet als medicijn. Toch zijn de baten van natuur voor de gezondheid evidencebased. Huisartsen, kinesisten, eerstelijnspsychologen enzovoort, moeten patiënten kunnen doorverwijzen naar een natuurcoach. Die stippelt samen met de patiënt een plan uit waarin tijd voor natuur en bewegen in de natuur centraal staan.

We kunnen dat eenvoudig bereiken door het project 'Bewegen op voorschrift' uit te breiden met een onderdeel 'Natuur op voorschrift'.

Elke VAN DEN BRANDT
Johan DANEN
Ingrid PIRA
Elisabeth MEULEMAN
Björn RZOSKA

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° het toenemende aantal niet-overdraagbare, chronische aandoeningen bij de Vlaamse bevolking, de zogenaamde welvaartsziekten;
 - 2° het kwalitatieve epidemiologische, therapeutische en psychologische onderzoek dat aantoonde dat de toegang tot natuur en groen een positief effect heeft op de gezondheid van mensen, vooral dan op het vermijden of tegengaan van welvaartsziekten;
 - 3° de steeds toenemende bebouwingsgraad in Vlaanderen;
 - 4° de schaarse oppervlakte die natuur en bos in Vlaanderen innemen en de ongelijke verspreiding ervan;
 - 5° de vaststelling dat natuur en groen mensen meer doet bewegen, wat op zich weer waardevol is in de strijd tegen overgewicht en hart- en vaatziekten;
 - 6° de vaststelling dat de aanwezigheid van natuur en groen zorgt voor een betere luchtkwaliteit;
 - 7° de vaststelling dat een verblijf in een groene omgeving of het uitzicht op groen een stressreducerend effect heeft;
 - 8° de vaststelling dat een groene omgeving een positief effect heeft op sociale inclusie en ongelijkheid vermindert;
 - 9° de behoefte aan meer ondersteuning voor de preventieve gezondheidszorg;
 - 10° het positieve terugverdieneffect van meer natuur en groen;
- vraagt de Vlaamse Regering om zo snel mogelijk:
 - 1° een beleidsdomeinoverschrijdende doelstelling voor natuur en gezondheid uit te werken, als uitbreiding op de andere (zes) gezondheidsdoelstellingen;
 - 2° een concrete strategie en een uitgewerkt tijdspad vast te leggen voor het halen van de nieuwe gezondheidsdoelstelling Natuur en Gezondheid en er op die manier voor te zorgen dat:
 - a) de inzichten over de positieve relatie tussen enerzijds natuur en groen, en anderzijds onze fysieke en mentale gezondheid, worden vertaald in het natuurbeleid, het ruimtelijkeordeningsbeleid en het gezondheidsbeleid van de Vlaamse Regering;
 - b) de al bestaande acties en initiatieven in Vlaanderen worden samengebracht zodat er interdisciplinaire en sectoroverschrijdende samenwerkingsverbanden tot stand kunnen komen;
 - c) iedereen in Vlaanderen toegang krijgt tot natuur en groen in de buurt van zijn woonomgeving;
 - 3° tussentijdse doelstellingen te bepalen voor de realisatie van groennormen en stadsbossen voor elk stedelijk gebied, en de Vlaamse groennormen, die in 1993 zijn vastgelegd, decretaal te verankeren en als uitgangspunt te nemen in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen;
 - 4° het jaarlijkse budget voor het preventieve gezondheidsbeleid uit te breiden en te herbekijken op basis van de nieuwe gezondheidsdoelstelling Natuur en Gezondheid;

- 5° de lokale besturen een regierol te laten opnemen in het preventieve gezondheidsbeleid, meer bepaald bij het realiseren van groen op maat van verschillende buurten, en te zorgen voor de nodige financiële ondersteuning;
- 6° via de oprichting van een steunpunt de wetenschappelijke onderbouw van een preventief gezondheidsbeleid gericht op natuur en gezondheid te garanderen.

Elke VAN DEN BRANDT
Johan DANEN
Ingrid PIRA
Elisabeth MEULEMAN
Björn RZOSKA